

Filozofické pozadie TSO

David Sulík

Steiner chápal spoločnosť ako sociálny živý organizmus, ktorý má dynamickú povahu a neustále je v pohybe. Sociálny organizmus prirovnával k človeku vo svojich troch článkoch. Musím dôrazne pripomenúť, že také porovnávanie spoločnosti a človeka, ako boli pokusy aj v iných systémoch, nemôžeme vôbec chápať mechanicky. Tak ako sú v čínskej medicíne lekári zaoberajúci sa akupunktúrou na základe pozorovania éterických prúdov obiehajúcich v človeku na základe tisícročných skúseností presvedčení o vzťahoch napr. medzi pľúcami a črevami, srdcom a ľadvinami atď., tak aj v antropozofii existuje poznanie o rôznych organických systémoch a ich súvzťažnosti medzi sebou. Antropozofia tak chápe človeka skladajúceho sa z nervovo-zmyslového článku (hlava, nervová sústava), rytmicko-obehovej sústavy (srdce, pľúca, obeh krvi, dýchanie) a tráviaco-vylučovacieho článku (žalúdok, črevá, ľadviny, trávenie, vylučovanie). Na základe takéhoto chápania človeka je potom možné vyvodit' analógie so sociálnym systémom. Okrem tohto sa dajú vyvodit' aj iné analógie v súvislosti s chápaním princípu trojčlennosti napr. ako trojnosť: telo, duša, duch; svätá trojica; atď. V tabuľke uvádzam niektoré analógie podľa antropozofa Hardorpa.

Táto tabuľka je pre tých, ktorých zaujíma hlbšie filozofické pozadie TSO veľmi zaujímavým a podnetným nástrojom k meditácii.* V prvom rade ukazuje, ako sa uvedené tri články sociálneho organizmu dajú porovnať s trojčlenným ľudským organizmom. Tieto tri sústavy ľudského organizmu sú relatívne oddelené, ale súčasne sú medzi sebou prepojené a vzájomne sa prelínajú. Motív trojnosti sa v ľudskom tele stále opakuje, vždy v menšej a menšej miere. Napríklad trojčlenná je každá väčšia cieva, trojčlenné je aj ucho, trojčlenná je brušná stena, atď

Človek			
Bytovná sféra a životná forma	Bytovný článok, duševná sily, duševné sily a náležitosti formy		
skladba zlozenia	telá	duša	duch
bytové členenie	atrické telo	astrologia	Je
duchové vedenie	konštrukcia	trápnica	intuícia
duševný život	prachovosť	eterna	eterna
stapné vedenie	bolesti	živý život	aj keď vedenie
telesná časť	nervovo-zmyslová sústava	duševná a duchovná časť	trápnica a vylučovacia sústava
		Sociálne zmlúvanie	
sociálna životná sféra	hospodársky život	právy život	duševný život
sociálna oblasť	ekonomika	právy a politický systém	kultúra, náboženstvo, vzdelanie
sociálne životné vyjadrenie	taxa	práca	kapitál
organizácia formy	organizácia	rod, manželstvo, parlament	rod, manželstvo, politika, spoločnosť

Bolo by pre človeka veľmi zlé, keby napríklad nemal bránicu a keby sa snád' črevá dostali medzi pľúca. Rovnako zlé by bolo, keby bránica bola celkom hermeticky uzavretá, keby v nej neboli otvory napríklad pre cievy. Práve tak je pre zdravý sociálny organizmus nutné, aby tie tri články boli od seba relatívne oddelené, ale súčasne tiež prepojené. Úplné oddelenie by bolo rovnako zhubné ako totálne zjednotenie (centralizácia).

Pre mňa bolo prekvapujúce, že Hardorp priradil sfére hospodárskeho života nervové procesy a kultúrnej sfére tráviace a vylučovacie procesy. Podľa bežnej logiky by si človek myslel, že práve duchovnému životu zahŕňajúcemu celú oblasť kultúry, školstva a vedy má prislúchať hlava a nervový systém ako orgán rozmyšľania. Chápanie súvislostí v an-tropozofickom pohľade na svet ide však oveľa hlbšie a neuspokojuje sa s povrchným zovšeobecňovaním. Môžeme si to bližšie vysvetliť. Podľa duchovnej vedy je človek v istom zmysle obrátenou rastlinou. Kvet zodpovedá dolnému človeku, hlavne rozmnožovacím orgánom, listy strednému človeku, hlavne pľúciam a korene hornému človeku, hlavne mozgu. To nás môže prekvapiť. Ale treba si uvedomiť, že súčasný človek má myslenie viazané na fyzický mozog a tento mozog (resp. myslenie) je schopný chápať (vidieť) vo všeobecnosti len neživý, hmotný svet. Svojím myslením sa noríme do minerálneho sveta, ako rastlina svojimi koreňmi. Mozog je takmer mŕtvý v tom zmysle, že jeho bunky nie sú schopné rozmnožovania. A naše zmysly vnímajú len hmotnú stránku sveta. Ekonomický článok sociálneho organizmu sa obracia k nižším prírodným ríšam, z ktorých získavame svoje každodenné potreby: pokrm, odev, príbytok, lieky, nástroje, atď. Rastlina získava minerálne látky z nižšej prírodnej ríše, z ríše minerálnej. Je tu evidentná súvzťažnosť ekonomického článku sociálneho organizmu s koreňmi rastliny. Kultúrny článok sociálneho organizmu sa obracia k vyšším svetom. Rastlina sa obracia svojím kvetom k nebu. Tu vidíme súvislosť kultúrneho článku s kvetom rastliny a s dolným človekom.

Právno-politický článok sociálneho organizmu upravuje naše vzťahy k druhým ľuďom. Tieto vzťahy sú charakterizované hlavne sympatiou a antipatiou. Sympatia a

láska sa vždy uvádzali do spojitosti so srdcom. Kde prevládne antipatia, kde „srdce skamenie“, kde vzniknú konflikty, príde ku slovu svetský zákon, svetská spravodlivosť. Je teda zrejmé, že právno-politický článok má vzťah k strednému človeku. Súvislosť stredného článku je potom v stonke a listoch, je to tá časť rastliny, ktorá spája koreň s kvetom, vytvára rovnováhu, aby jedno neprerástlo druhé. Pochopenie vzťahu trojčlennosti človeka k svetu rastlín je aj základom pre liečebný proces prostredníctvom fytotherapie (liečba rastlinami, rastlinnými elixírmami a pod.)

Aj z psychologického hľadiska môžeme u človeka skúmať trojčlennosť. Je to vzťah medzi telom, dušou a duchom, alebo aj myslením, cítením a vôľou. Dnešný moderný človek má túto trojčlennosť väčšinou narušenú. Jedno myslí, druhé cíti a tretie koná. Hovorí sa, že moderný človek je rozorvaný, a je to pravda. Je rozorvaný preto, lebo nemá navzájom prepojené a integrované dušu a ducha s fyzickým telom. Svoje city, emócie, inštinkty a inšpirácie pokladá za produkty chemických reakcií fyzického tela, v čom ho aj utvrdzuje oficiálna medicína. Kľúčom k ozdraveniu spoločenských vzťahov je preto uzdravenie moderného človeka. Vytvorenie súladu medzi jeho myslením, cítením a vôľou. K tomu vedie cesta cez skutočne pozitívne umenie oslovujúce dušu človeka. Umenie dokáže spojiť intelektualizmus hlavy so srdcom človeka a následne vzbudiť v človeku vôľu niečo konať. Preto ľudské pôsobenie v spoločnosti, ktoré je inšpirované ideou TSO je možné nazývať sociálnym umením, lebo viac ako o nejaké zlepšovanie vonkajších podmienok sa jedná o vytvorenie súladu myslenia, cítenia a konania u človeka.

Na kurzoch sociálneho umenia inšpirovaných ideou TSO určených pre manažérov sa veľa maľuje, modeluje a spieva. Pre technokratov, ktorí často v živote nič umelecky netvorili alebo sa nehrali od svojich detských rokov, sa odrazu otvárajú nové obzory. Začne v nich prúdiť nový život (éter ako nositeľ intelektových a pamäťových schopností, dovedty viazaný len v mozgu sa dostáva aj do srdca) a manažéri sa uvoľnia a začnú rozmýšľať inak. Následne sa dá s nimi pracovať aj na vytvorení sociálneho spoločenstva a možno sa začne v nich prebúdzat' vedomie sociálnej inteligencie a empatie. To je prvý krok k tomu, aby sa mohli na základe prebudeneho sociálneho cítenia pokúsiť meniť podmienky vo svojich firmách a organizáciách smerom k trojčlennosti.

Aj v rodine môžeme identifikovať sociálnu trojčlennosť. V rodine, tak ako v akomkoľvek inom spoločenstve ľudí, existuje duch rodiny, ktorý môžeme chápať ako hlbší dôvod, prečo rodina vôbec vznikla a trvá. Vráťane karmy rodiny a génov, ktoré sú prejavom toho, čo si rodina nesie z minulosti do budúcnosti. Ďalej je to duša rodiny (zvyky, rituály, pravidlá) a telo rodiny, t.j. členovia a všetko, čo používajú v ekonomickej oblasti (majetok, atď.). V dnešnej dobe duše vedomej je veľmi prospešné, keď môžu členovia rodiny podľa svojho veku a vývoja, pracovať vedome na všetkých troch článkoch: duchovnej, duševnej (psychologickej, právne, pravidlá a

rituály) a hospodárskej (kto o čo sa stará, aké má povinnosť, ako sa delia peniaze, atď.). Takéto chápanie rodiny ako trojčlenného organizmu môže byť základom rodinnej psychológie a terapie. Ak v rodine niečo nefunguje, môžete v nej riešiť problémy z pohľadu trojčlennosti, t.j. nielen z pohľadu bežnej psychológie (v duševnej oblasti), ale aj z pohľadu duchovného (autobiografia a karma rodiny, „posilnenie“ ducha rodiny) a prípadne aj z pohľadu ekonomického, pretože všetky tri články by mali byť v harmónii.

TSO nie je len koncept upravujúci hospodárske alebo politicko-spoločenské vzťahy. Je živou inšpiráciou pre také oblasti pôsobenia ako sú sociológia, filozofia, psychológia, umenie a terapia, ktoré dokáže navzájom synergicky spájať v spoločnom ciele pomoci pozitívnemu vývoju človeka a spoločností. Len takéto chápanie konceptu TSO mu dáva ten správny zmysel a robí ho viac ako len nejakou manažérskou metódou alebo sociálnym experimentom.

Hlavná idea TSO

Trojčlennosť sociálneho organizmu je koncept usporiadania spoločností spočívajúci na princípe rozdelenia chodu spoločností na tri relatívne samostatné oblasti: kultúrno- -duchovnú, právno-politickú a hospodársku. Každá z nich má svoje zákonitosti a nemala by zasahovať rušivo do činnosti ostatných. Každý jednotlivý článok pôsobí vo svojej oblasti, ale zároveň môžeme v ňom identifikovať aj činnosti pochádzajúce z iných článkov. Napríklad každý jednotlivý podnik v rámci hospodárskej oblasti vykonáva aj právne činnosti, ako sú uzatváranie obchodných zmlúv, pracovných zmlúv a pod. Samotné tieto činnosti musia dodržiavať princíp rovnosti charakteristický pre právnu oblasť, ale právnici vykonávajúci tieto činnosti sú zamestnancami hospodárskej oblasti. Do kultúrnej podoblasti v rámci hospodárskeho článku by patrili napr. ľudia, ktorí by sa ako zamestnanci podnikov starali o kultúrnu, školskú a vedeckú činnosť. V rámci kultúrnej sféry existujú právnici, starajúci sa o autorské práva umelcov. Tí by reprezentovali právnu podoblasť. Každé divadlo, múzeum alebo škola majú svojich pracovníkov, zaoberajúcich sa ekonomikou danej kultúrnej inštitúcie, ktorí by boli takým malým hospodárskym článkom uprostred kultúrnej oblasti. Hospodársku podoblasť v rámci právnej oblasti by zase predstavovali pracovníci, zaoberajúci sa daňami, clami a pod. Kultúrny článok v právnej sfére sa prejavuje vo filozofickom pozadí, z ktorého vyviera požiadavka na formulovanie zákonov a občianskych iniciatív, ktoré sú plodom slobodného kultúrneho článku. Vznikli ale za účelom pôsobenia na právny článok, napr. návrhom a organizovaním referend, petícií a pod.

Podľa predstáv niektorých novších (hlavne českých) iniciatív zaoberajúcich sa trojčlennosťou, by každá hlavná oblasť mohla mať svoje právne orgány a schvaľovala

by svoje zákony v rámci každej oblasti. Okrem parlamentu alebo snemu v právno-politickej oblasti by napr. hospodárska oblasť mala svoj orgán, komoru, kde by sa prijímali len ekonomické zákony. Obdobne v kultúrnej oblasti by existoval snem alebo združenie umelcov a vedcov, kde by sa tvorili a schvaľovali zákony platné len v tejto oblasti. O takomto chápaní trojčlennosti sa vedú diskusie, prevláda však názor, aby len v právnom článku sa schvaľovali zákony pre všetky oblasti.

Aby jednotlivé články sociálneho organizmu pôsobili správne, t.j. zdravo, musia navzájom na seba pôsobiť, aby sa vzájomne vyvažovali a dopĺňali. Vzájomná izolácia článkov by spôsobila, že by pôsobili prekrútené a opačne, ako v skutočnosti majú. Ich správne pôsobenie sa dosiahne, len keď pôsobia spolu a sú rovnako silné. Steiner doslova tvrdil, že články majú byť tak silné a nezávislé, že ich vzájomný vzťah má byť ako vzťah štátu s druhým štátom. Otázka preto je, ako má jeden článok pôsobiť na druhý, aby nenarúšal jeho autonómiu, aby ho neovládal. To sa dosiahne, ak napr. právny článok nebude zasahovať do hospodárskeho priamo, ale bude vytvárať len rámcové podmienky pre jeho činnosť a činnosť samotnú nechá na ňom. Na druhej strane sa hospodársky článok nebude miešať do politiky, ale bude kultúrnemu článku poskytovať peniaze formou darovania bez toho, aby ho ovplyvňoval. Slobodný kultúrny článok nemá byť viazaný na žiadnu ideológiu, právny článok štátu ho ochraňuje a hospodársky financuje.